

อาหารสมอง

● วรากรณ์ สามโกเศศ

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ค วามรู้สึกว่าการรับชั้นแพร่ขยาย
ในหมู่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ของบ้านเรามีหลักฐานสนับสนุนชัดเจน และ
เปรียบเสมือนระเบิดร้ายทำลายบ้านเมือง
ทั้งในด้านศรัทธาที่คนอื่นมีต่อเราและในด้าน
มาตรฐานจริยธรรมของสังคม ถ้าเราไม่ช่วยกัน
แก้ไข สถานการณ์ก็จะเลวร้ายลงทุกที

**คำถามสำคัญในเรื่องคอร์รัปชันก็คือ
ถ้าพวกเขาไม่ช่วยกันแก้ไขในปัจจุบันแล้ว
เมื่อไหร่จะทำ และถ้าพวกเขาไม่เป็นคนทำ
แล้วใครจะเป็นคนลงมือ เราต้องช่วยกันทันที
และโดยคนไทยด้วยกันเองนี่แหละ**

ด้วยสปีริตดังกล่าวนี้สำนักงานผู้ตรวจ
การแผ่นดินจึงมีคณะกรรมการการส่งเสริม
จิตสำนึกด้านจริยธรรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้ดำรง
ตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่
ของรัฐมีจิตสำนึกด้านจริยธรรม ผู้เขียนได้มี
โอกาสรับฟังและร่วมแสดงความคิดเห็น
จึงขอนำมาสื่อสารต่อ

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินมองการณ์
ไกลร่วมมือกับโครงการ “โตไปไม่โกง”
ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และ
ร่วมมือกับศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
จัดตั้ง “โครงการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบ
ด้านคุณธรรมจริยธรรม” โดยมีองคมนตรี
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม
วัฒนชัย เป็นผู้ผลักดันสำคัญ

โครงการโรงเรียนต้นแบบนี้ประสบความสำเร็จ
สำเร็จดังที่รู้จักกันดีในนามของ “**บางมูลนาก
โมเดล**” ซึ่งประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์
ได้แก่ พัฒนาคูครู พัฒนานักเรียน และพัฒนา
สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม
จริยธรรม โดยมุ่งสู่ 3 คุณธรรมเป้าหมาย ได้แก่
**ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความ
พอเพียง** จากการพัฒนาภายในเวลาไม่ถึง 3 ปี
พฤติกรรมของครูและนักเรียนเปลี่ยนแปลงไป
มากโดยเริ่มจากพฤติกรรมที่ “ดี” ขึ้นของเด็กไป
สู่ “เก่ง” ขึ้น (กรณีกลับกันคือ “เก่ง” ไปสู่ “ดี”

ข้อเสนอเสริมสร้าง จิตสำนึกจริยธรรม

นั้นอาจไม่เกิดขึ้น)
โครงการส่งเสริมสำนึกด้านจริยธรรม
เช่นนี้ก็สมควรทำต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งและ
ควรแพร่ขยายไปยังโรงเรียนอื่นๆ ทั่วประเทศ
เพราะภายในเวลาไม่กี่ปีคนเหล่านี้ก็จะเป็
ผู้ใหญ่ เป็นพลังสำคัญของชาติ และจำนวนหนึ่ง
ก็จะเป็นนักการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่
ของรัฐ

อย่างไรก็ดี ในระยะสั้นและกลางการ
แก้ไขจิตสำนึกด้านจริยธรรมของบางส่วน
ของคนเหล่านี้ที่เสื่อมก็ดังที่กล่าวไปแล้วใน
ความเห็นของผู้เขียนสองด้านที่ต้องทำเพื่อ
แก้ไขปัญหาก็คือ (1) **ด้านการบังคับใช้
กฎหมาย (law enforcement)** (2) **ด้าน
การดำเนินการเพื่อให้เกิดการจุกจิกด้าน
จริยธรรม (moral enforcement)**

คนเหล่านี้มีอายุเกินกว่าที่จะแก้ไข
จิตสำนึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ หนทางหนึ่งที
จะทำให้ผู้ขาดจิตสำนึกจริยธรรมเกิดความกลัว
และเกิดความคิดที่จะไม่กระทำการที่ไม่ถูกต้อง
ก็คือการลงโทษอย่างเห็นผล และการได้รับ
ข้อมูลจนเกิดความคิดที่เหมาะสม

ในด้านแรกคือการบังคับใช้กฎหมายนั้น
จะต้องมีกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ
มีการจับกุมซึ่งจริงจังไม่กรณีคอร์รัปชันหรือ
ใช้อำนาจโดยมิชอบ ตลอดจนปฏิรูปสร้างกลไก
ป้องกัน ใหม่ๆ ดังนี้ (ก) สร้างระบบและสภาพ
แวดล้อมที่คนไม่ตีไม่อาจกระทำความเลวได้
เพราะจะถูกจับและถูกลงโทษเสมอ ส่วนคนดีก็

ไม่กล้าทำความเลวเพราะไม่มีช่องทางโน้มหน้า
ให้ทำได้

งานวิจัยเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมชี้ให้เห็น
ว่าคนจะกระทำความผิดกฎหมายเมื่อประมาณ
การว่าผลตอบแทนที่อาจได้รับสูงกว่าสิ่งเป็น
ลบที่คาดว่าจะเกิดกับตัวเอง ตัวอย่างเช่นถ้า
การคอร์รัปชันมีโอกาสก่อให้เกิดผลตอบแทน
มาก โดยโอกาสที่จะถูกจับลงโทษนั้นใกล้สูญ
คนจำนวนมากก็จะคอร์รัปชันอย่างแนบเนียน
หรือการจับสินมีโอกาที่จะได้รับผลตอบแทน
มากกว่าความเจ็บปวดจากการติดคุกซึ่งคาดว่าจะ
อยู่ในระดับต่ำเพราะตำรวจไม่เคยจับได้และถูก
ลงโทษเลย ถ้าเป็นเช่นนี้จรรยาวัก็จะชุกชุม

การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นกับ
คนโกงโดยหน่วยงานของรัฐและองค์กรอิสระ
ตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง การ
ลงโทษที่เกิดขึ้นในเวลาอันควรจะทำให้คนอื่น
ที่คิดจะทำความผิดเห็นผลลบที่จะเกิดขึ้นแจ่ม
ชัดยิ่งขึ้น

ในด้านที่สองคือการดำเนินการเพื่อให้
เกิดการจุกจิกด้านจริยธรรมด้วยการให้ข้อมูล
ที่เหมาะสม ประกอบด้วย (ก) ตลอดเวลา
ยาวนานคนไทยจำนวนมากรวมทั้งกลไกของรัฐ
มักมีความคิดว่า “ผู้ใหญ่” โดยปกติแล้วไม่ควรถูก
ติดคุกหรือติดคุกไม่ได้ ดังนั้นเราจึงเห็นคนใหญ่
คนโตเกือบทั้งหมด หลุดรอดจากการถูกจำคุก
ถึงแม้จะมีความผิดก็ตาม หรือไม่ก็หลุดรอดไป
เลยเมื่อเวลาของคดียาวนานจนคนลืมอยู่เนื่องๆ
สังคมต้องช่วยกันให้ข้อมูลเพื่อช่วยทำให้

ความคิดที่ล้าสมัยนี้ตกไป ในต่างประเทศนั้น
ข้าราชการชั้นสูง รัฐมนตรี แมแต่ประธานาธิบดี
ก็ติดคุกได้ (ประธานาธิบดีเกาหลีสตี อีตราเอล
ได้หวั่น ฯลฯ เป็นตัวอย่าง) ถ้าสังคมเราทำลาย
ป้อมความคิดนี้ลงได้ “ผู้ใหญ่” ไทยก็จะเกรง
กลัวผลลบจากการโกง และจิตสำนึกแห่ง
จริยธรรมอาจดีขึ้นทันที การติดคุกจากการ
ทำความผิดเป็นอาหารความคิดอย่างดีสำหรับ
คนคิดจะโกง

(ข) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลชาว
สวีเดนชื่อ Gunnar Myrdal (1898-1987)
ทำวิจัยและเขียนหนังสือชื่อ Asian Drama :
An Inquiry into The Poverty of Nations
(1968) ได้พบความจริงจากงานวิจัยว่า สิ่งที่ช่วย
กระพือให้คนในประเทศกำลังพัฒนาโกงกัน
อย่างกว้างขวางก็คือความเชื่อที่ว่าใครๆ ก็โกง
ทั้งนั้น คนที่คิดจะโกงจึงคิดว่าการโกงของเขา
มิได้เป็นสิ่งผิดปกติเพราะใครๆ ก็ทำกันทั้งนั้น
(แถมไม่ติดคุก)

Group Psychology หรือจิตวิทยาหมู่
เช่นนี้เป็นจริงเสมอไม่ว่าในเรื่องแพชชั่น กระแส
ความนิยมสินค้า พฤติกรรมการบริโภค ฯลฯ
การให้ข้อมูลว่าคนที่ไม่โกงก็ยังมีในสังคมไทย
ด้วย การเผยแพร่ตัวอย่างประวัติชีวิตบุคคลดี
เด่นของสังคมไทย เรื่องเล่าการต่อสู้จนชนะใจ
ไม่โกง การทำให้เห็นว่าการโกงและ
บ้าอำนาจเป็นความผิดปกติที่ชั่วร้าย ฯลฯ
การประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ ทุกรูปแบบ
จะเป็นการสร้างการจุกคิดที่ดี

แนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจคือการออก

กฎหมายคุ้มครองผู้เปิดโปงความไม่ชอบ
มาพากล (Whistleblower) ของการทำงาน
ในภาครัฐซึ่งมีอยู่ในหลายประเทศในปัจจุบัน
เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา มาเลเซีย อังกฤษ
อินเดีย มอลตา ฯลฯ การที่คนเปิดโปงความ
ไม่ถูกต้องได้รับการคุ้มครองจะทำให้ผู้คิด
กระทำผิดเกิดความกลัว และกล้าที่จะทำสิ่ง
ผิดน้อยลง แนวคิดนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ
Oscar Wilde (นักประพันธ์เอกชาวไอริช ค.ศ.
1854-1900) ที่ว่า “ถ้าให้หนังกากเมื่อใด เมื่อนั้น
เขาก็จะพูดความจริง”

การสร้างจิตสำนึกด้านจริยธรรมต้องทำ
พร้อมกันในหลายด้านอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งสอด
แทรกในระบบการศึกษา บังคับใช้กฎหมาย
อย่างเข้มแข็ง สร้างกลไกป้องกัน สร้างความ
กลัว บ่มเพาะความคิด ฯลฯ และมีมาตรการ
ใหม่ๆ เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้เปิดโปงความ
ไม่ชอบมาพากล เป็นต้น